

IQTISODIY TIZIMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI

Ismoilov Davronbek Ilxomjon o'g'li

Termiz Davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi.

Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li,

Shodmonov Sardor Abdusalom o'g'li

Termiz Davlat Pedagogika instituti 3-bosqich talabalari.

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish tushunchasi, uning asosiy tamoyillari hamda zamonaviy rivojlanish tendensiyalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda iqtisodiy diversifikatsiya, innovatsiyalar, raqamli transformatsiya, inson kapitaliga investitsiyalar va institutsional islohotlarning o'rni ochib beriladi. Shuningdek, milliy va global miqyosdagi iqtisodiy jarayonlarning o'zaro bog'liqligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, iqtisodiy tizim, diversifikatsiya, innovatsiyalar, raqamli iqtisodiyot, inson kapitali.

Kirish

Bugungi globallashtirish sharoitida iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishi har bir mamlakat uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy barqarorlik nafaqat yalpi ichki mahsulotning o'sishi, balki iqtisodiy o'sishning sifat jihatlari, ijtimoiy farovonlik, bandlik darajasi va resurslardan samarali foydalanish bilan ham belgilanadi. Shu bois, iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish tendensiyalarini o'rganish zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Surxondaryo viloyatida Iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish tendensiyalarining tahlili olimlar izlanishlarida o'z aksini topmoqda. Xususan, viloyatdagi uy-joy qurilish korxonlarining statistik tahlilini Q.T. Ibragimov[1] izlanishlarida, hududdagi qurilish matreallarining rivojlanish tendensiyalarini B. E. To'rayev [2], Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili Ismoilov D.I [3], viloyatdagi Termiz temir yo'l uzelinining statistik tahlili borasida D. R. Shakarova [4] izlanishlar olib borishgan. Yuqoridagi izlanishlarda ma'lum tarmoqning statistik tahlilini kuzatish mumkin. Mazkur maqolada esa viloyat yalpi hududiy mahsulotlarining umumiy statistik tahlili qilindi.

Tadqiqot maqsadi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirishning nazariy asoslarini o'rganish hamda zamonaviy sharoitda uning asosiy rivojlanish

tendensiyalarini aniqlashdan iborat. Shuningdek, iqtisodiy diversifikatsiya, innovatsiyalar va raqamli transformatsiya, inson kapitalini rivojlantirish hamda institutsional islohotlarning iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan amaliy xulosalar ishlab chiqish tadqiqotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodiy tizim va barqaror rivojlanishning nazariy va metodologik tushunchasi

Iqtisodiy tizim — bu jamiyatda ishlab chiqarish, taqsimlash, ayirboshlash va iste'mol jarayonlarini tashkil etuvchi iqtisodiy munosabatlar majmuasidir. Barqaror rivojlanish esa iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli, muvozanatli va uzluksiz bo'lishini ta'minlaydigan rivojlanish modeli sifatida qaraladi.

Barqaror iqtisodiy rivojlanish quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

- iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlari;
- resurslardan oqilona va samarali foydalanish;
- ijtimoiy tenglik va bandlikni ta'minlash;
- tashqi va ichki iqtisodiy xatarlarga moslashuvchanlik.

Iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirishning asosiy tendensiyalari

1. Iqtisodiy diversifikatsiya

Zamonaviy iqtisodiyotda barqarorlikni ta'minlashning muhim sharti — iqtisodiy faoliyatni bir yoki bir nechta tarmoqlarga haddan tashqari bog'lab qo'yimaslikdir. Iqtisodiy diversifikatsiya:

- sanoat va xizmatlar sohasini rivojlantirish;
- eksport tarkibini kengaytirish;
- yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ulushini oshirishga xizmat qiladi.

Bu jarayon iqtisodiy tizimning tashqi bozorlar tebranishlariga nisbatan barqarorligini kuchaytiradi.

2. Innovatsiyalar va texnologik rivojlanish

Innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Ilm-fan yutuqlarini ishlab chiqarishga joriy etish, yangi texnologiyalarni qo'llash:

- mehnat unumdorligini oshiradi;
- ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi;
- raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va "yashil" texnologiyalar barqaror rivojlanishning asosiy yo'nalishlariga aylanmoqda.

3. Raqamli iqtisodiyot va transformatsiya

Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy tizimning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Elektron savdo, raqamli moliya, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi:

- iqtisodiy jarayonlarning shaffofligini ta'minlaydi;
- biznes yuritish xarajatlarini kamaytiradi;

- yangi ish o‘rinlari yaratadi.

Raqamli transformatsiya barqaror iqtisodiy o‘shish uchun qulay muhitni shakllantiradi.

4. Inson kapitalini rivojlantirish

Barqaror iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri — inson kapitalidir. Ta’lim, sog‘liqni saqlash va kasbiy malakani oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalar:

- mehnat resurslari sifatini yaxshilaydi;
- innovatsion faollikni oshiradi;
- ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Bilim va malakaga asoslangan iqtisodiyot uzoq muddatda yuqori barqarorlikni ta’minlaydi.

5. Institutsional islohotlar va boshqaruv sifati

Iqtisodiy tizimning barqarorligi samarali institutlar va sifatli boshqaruvga bevosita bog‘liq. Qonun ustuvorligi, mulk huquqlarining himoyasi, korrupsiyaga qarshi kurash:

- investitsiya muhitini yaxshilaydi;
- tadbirkorlik faolligini oshiradi;
- iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishga yordam beradi.

Global chaqiriqlar va milliy iqtisodiyot barqarorligi

Bugungi kunda global iqtisodiy inqirozlar, pandemiyalar, geosiyosiy ziddiyatlar va iqlim o‘zgarishi kabi omillar iqtisodiy tizimlar barqarorligiga jiddiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli, milliy iqtisodiyotlarning moslashuvchanligi va xatarlarni boshqarish salohiyati barqaror rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa

Iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishidir. Iqtisodiy diversifikatsiya, innovatsiyalarni joriy etish, raqamli transformatsiya, inson kapitalini rivojlantirish va institutsional islohotlar barqaror iqtisodiy o‘shishni ta’minlovchi asosiy tendensiyalar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu yo‘nalishlar uyg‘un ravishda amalga oshirilgandagina iqtisodiy tizimning uzoq muddatli barqarorligi ta’minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

1. Ibragimov. Q. T. ECONOMIC-STATISTICAL ANALYSIS OF ACTIVE CONSTRUCTION ENTERPRISES IN SURKHANDARYA REGION Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA) April special issue. 23 Vol. 13 No.02 SJIF 8.001&GIF 0.626 ISSN-2249-9512 Journal of Management Value & Ethics.
2. B.E. Turayev. Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti tarkibida qurilish ishlari ulushining korrelyatsion-regression tahlili. “Iqtisodiyot va innovatsion

texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021-yil - 215-224-betlar.

3. Ismoilov D.I. Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili. “Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalaril mavzusida” Respublika ilmiy-amaliy anjumani.2025.-372-377
[15 16 Oktabr Mintaqani ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb \(2\).pdf](#)
4. D. R. Shakarova Correlation-regression analysis of the main use indicators of railway transport Baltic Journal of Law & Politics, A Journal of Vytautas Magnus University, Volume 16, Number 03(2023):3657-3662, doi: 10.2478/bjlp-2023-00000279. 6-bet.